

หลักนิติธรรมกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยแนวทางพุทธวิธีในสังคมไทย*

The Rule of Law and The Reconciliation by Buddhist Ways in Thai Society

ดร.สุรพล ศรีวิทยา

Dr. Suraphol Srivithaya

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Email: iamsuraphol@hotmail.com

doi : 10.14456/jmcpupeace.2015.2

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวความคิดและองค์ประกอบของหลักนิติธรรมที่สอดคล้องกับแนวทางพุทธวิธีในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิจัยเอกสารในการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และวิธีการวิจัยกรณีศึกษาในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกลุ่มทั้งในภาครัฐบาล ภาคเอกชน และภาควิชาการ

ผลการวิจัยพบว่า หลักนิติธรรมซึ่งเป็นเสาหลักสำคัญของการพิทักษ์ระบอบประชาธิปไตยและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนมีความสอดคล้องกับหลักการและกลไกการปรองดองสมานฉันท์โดยแนวทางวิธีพุทธในสังคมไทย ซึ่งสามารถใช้เป็นนวัตกรรม

*จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักนิติธรรมในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยแนวทางพุทธวิธีในสังคมไทย” คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, 2557.

กลไกการสร้างความปลอดภัยที่โดยวิถีพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสังคมที่มุ่งสู่การสร้างสังคมธรรมาธิปไตยขึ้นในประเทศไทยได้สำเร็จ

คำสำคัญ : หลักนิติธรรม, ความปลอดภัยที่โดยวิถีพุทธ, แนวทางวิถีพุทธ, สังคมไทย

Abstract

This article is intended to present the concepts and components of the rule of law principles compatible with the Buddhist ways in the reconciliation of Thai society. This research applied a Qualitative Research with documentary research method by collecting the secondary data from all documents concerned and case studies research method by collecting primary data from the in-depth interviews and focus group discussion with three groups of keys informants, who were specified expertise from public sectors, private sectors and academic sectors. The results of this research found out that the rule of law that was principal pillars of the protection of democracy regime and human rights of the people is compatible with the principles and mechanism for reconciliation by Buddhist ways in Thai society, which shall be an innovation on mechanism of reconciliation by Buddhist ways for solving social conflict to build up a successful Dhrammacracy society in Thailand.

Keyword : The Rule of Law, Reconciliation, Buddhist Ways, Thai Society

1. บทนำ

วิวัฒนาการของแนวความคิดหลักนิติธรรมเกิดขึ้นมาจากหลักพื้นฐานในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษ ซึ่งรับรองคำพิพากษาของศาลมีค่าบังคับทางนิติศาสตร์ในการสร้างกฎหมาย (judge make law) นอกเหนือจากบทบัญญัติทางนิติบัญญัติที่ออกโดยรัฐสภา (Tom Bingham, 2011: 10-33) ในรัชสมัยพระเจ้าจอห์นแห่งอังกฤษ หลักนิติธรรมได้

ถูกพัฒนาขึ้นมาเป็นเวลายาวนานจากความพยายามในการจำกัดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อังกฤษและการรับรองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนโดยเอกสารมหากฎบัตร ตรารบจนกระทั่งในศตวรรษที่ 17 การต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐสภาได้ยุติลงด้วยการสถาปนาหลักนิติธรรมที่ได้รับคุ้มครองโดยระบบกฎหมายจารีตประเพณี และอำนาจตุลาการของศาลอังกฤษ (Cough, 1955) การใช้อำนาจรัฐทุกกรณีต้องมีกรอบธรรมะกำกับอยู่ด้วยไม่ใช่แค่จะต้องปกครองกันด้วยกฎหมาย แต่กฎหมายทั้งระบบไม่ว่าในการสร้างกฎหมายบังคับใช้กฎหมาย ตีความกฎหมายล้วนแต่จะต้องมีธรรมะของกฎหมายกำกับกฎหมายเหล่านั้นอยู่อีกชั้นหนึ่ง (จรัญ ภักดีธนากุล, 2556: 46) ดังนั้น สหราชอาณาจักรจึงได้รับรองหลักความมีอำนาจสูงสุดของรัฐสภา (Supremacy of the Parliament) ซึ่งมีอำนาจนิติบัญญัติในการออกกฎหมายใดๆ ก็ได้ภายใต้หลักนิติธรรม (Bingham, 2011: 160-170) เพื่อควบคุมและจำกัดอำนาจรัฐในการใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ มิให้ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยมีหลักประกันของคำตัดสินของศาลที่เป็นอิสระและกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ

ก่อนการปฏิวัติสยามช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ในปี พ.ศ. 2475 พระมหากษัตริย์สยามทุกพระองค์ได้ทรงรับรองและปฏิบัติตามหลักราชธรรม 10 แห่งทศพิธราชธรรม ในการปกครองธรรมราชา ซึ่งต่อมาจึงได้บูรณาการหลักนิติธรรมเข้าไว้ด้วยกันหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยสันติวิธีจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (absolute monarchy) มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ หรือระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นับตั้งแต่การปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 มรดกการปกครองธรรมราชา ของพระมหากษัตริย์แห่งสยามนี้ได้จุดประกายให้ผู้วิจัยทำการศึกษาเพื่อแสวงหาความสอดคล้องระหว่างหลักนิติธรรมกับการปรองดองสมานฉันท์โดยแนวทางวิถีพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสังคมที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลายาวนานในประเทศไทย ดังนั้น การบูรณาการระหว่างหลักนิติธรรมตะวันตก กับหลักความซื่อตรงเที่ยงธรรมแห่งทศพิธราชธรรม เพื่อพัฒนานวัตกรรมการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ในสังคมไทยบนพื้นฐานการปกครองตาม “หลักนิติธรรมไทย” ได้

2. ประวัติวิวัฒนาการและองค์ประกอบของหลักนิติธรรมในประเทศไทย

ในรัชสมัยแห่งการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ได้ทรงยึดถือปฏิบัติตามหลักความซื่อตรงเที่ยงธรรมแห่งทศพิธราชธรรม ในการปกครองประเทศ ซึ่งมีบ่อเกิดมาจากธรรมะในพระพุทธศาสนา (Saunders and Hassall, 1997: 319) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ก็ได้ทรงยึดมั่นปฏิบัติตามหลักทศพิธราชธรรม 10 แห่งทศพิธราชธรรม นับตั้งแต่วันที่พระองค์ได้ทรงขึ้นครองราชย์เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ซึ่งได้ทรงประกาศในพระราชพิธีราชาภิเษกว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” โดยคำว่า “โดยธรรม” พระองค์ทรงอ้างอิงถึงหลักทศพิธราชธรรม 10 ของคุณธรรมในพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงส่งเสริมคำสอนหลักทศพิธราชธรรมของพระมหากษัตริย์ 10 ประการในการปกครอง ประกอบด้วย 1. ทาน (ทาน) คือ การให้, 2. ศีล (ศีล) คือ ความประพฤติที่ดีงาม ทั้งกาย วาจาและใจ, 3. บริจาค (บริจาค) คือ การเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อความสุขส่วนรวม, 4. ความซื่อตรง (อาชชว) คือ การสุจริตต่อหน้าที่การงานของตน ต่อมิตรสหาย ต่อองค์กรหรือหลักการของตน, 5. ความอ่อนโยน (มททว) คือ การมีอัธยาศัยอ่อนโยน, 6. ความเพียร (ตป) คือ ความเพียร, 7. ความไม่โกรธ (อกโกธ) คือ การไม่แสดงอาการโกรธ, 8. ความไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) คือ การดำเนินชีวิตตามทางสายกลางที่สมดุลไม่เน้นประโยชน์ส่วนตนซึ่งนำไปสู่การแข่งขันแย่งชิงจนเป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น, 9. ความอดทน (ขันติ) คือ การรักษาปกติภาวะของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะถูกกระทบกระทั่งด้วยสิ่งอันเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนาก็ตาม มีความมั่นคงหนักแน่นไม่หวั่นไหว, 10. ความเที่ยงธรรม (อวิโรธน) คือ ความหนักแน่น ถือความถูกต้อง เที่ยงธรรมเป็นหลักตามหลักทศพิธราชธรรม 10 ประการ

ทศพิธราชธรรมหรือหลักทศพิธราชธรรม 10 เป็นจริยวัตร 10 ประการที่พระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติ เป็นหลักธรรมประจำพระองค์ หรือเป็นคุณธรรมประจำตนของผู้ปกครองบ้านเมือง (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2548 : 240-241) ให้มีความเป็นไปโดยธรรมและยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชนจนเกิดความชื่นชมยินดี ซึ่งความจริงแล้วไม่ได้จำเพาะเจาะจงสำหรับพระเจ้าแผ่นดินหรือผู้ปกครองแผ่นดินเท่านั้น บุคคลธรรมดาที่เป็นผู้บริหารระดับสูงในทุกองค์กรก็พึงใช้หลักธรรมเหล่านี้ ดังนั้น ประเทศไทยจึงได้ยอมรับและยึดถือแนวความคิดตะวันตกว่าด้วยหลักนิติธรรมเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรในการปฏิรูประบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมมาตั้งแต่ยุคพัฒนาความเป็นสมัยใหม่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (Thanin Kraivichien, 2009)

ตราฉบับปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 3 วรรคหนึ่งว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็น ประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญนี้” และวรรคสองว่า “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตาม รัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม” (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2556: 5)

บทบัญญัติสองมาตราดังกล่าวข้างต้นจึงได้พัฒนาหลักนิติธรรมในประเทศไทยจาก กฎหมายจารีตประเพณีที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรมาเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์ อักษรที่ชัดเจนยิ่งขึ้น องค์กรรัฐทุกองค์กรซึ่งใช้อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจ ตุลาการในการบริหารราชการแผ่นดินและระบบราชการที่ให้บริการสาธารณะทุกหน่วยงาน จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ตามหลักนิติธรรมที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญดังกล่าว

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีความเห็นทางวิชาการและการตีความของค่านิยม แนวความคิด หลักการ และองค์ประกอบที่แตกต่างหลากหลายกันในประเทศต่างๆ ทั่วโลก จิตวิญญาณแห่ง หลักนิติธรรม (The rule of law's spirit) จะต้องตั้งอยู่บนหลักการเดียวกันในการจำกัด อำนาจรัฐเพื่อพิทักษ์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรรัฐ ทุกองค์กรจะต้องดำเนินการภายใต้กฎหมาย ซึ่งไม่สามารถละเมิดสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชนที่ได้รับหลักประกันไว้ในบทบัญญัติ หมวด 3 สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ถ้ากฎหมายนั้นละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กฎหมายหมายนั้นย่อมขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติ มาตรา 6 ที่ว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมาย สูงสุดของประเทศ บทบัญญัติของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2556: 5) ดังนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษาขอบเขตทางกฎหมายของหลักนิติธรรมและการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติ หน้าที่ขององค์กรรัฐทุกองค์กรให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทาง สังคมเพื่อนำไปสู่ข้อยุติในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ตามแนวทางวิถีพุทธให้บังเกิดขึ้นใน สังคมไทยที่พัฒนาสู่การสร้างสังคมธรรมาธิปไตยในอนาคตได้

องค์ประกอบสำคัญของหลักนิติธรรมและหลักราชธรรมที่บูรณาการร่วมกันเข้ากับหลัก ความซื่อตรงเที่ยงธรรมแห่งทศพิธราชธรรม ในการปกครองประเทศ สามารถใช้เป็นหลักการ พื้นฐานที่สอดคล้องกับกลไกการปรองดองสมานฉันท์โดยแนวทางวิถีพุทธในสังคมไทยที่พัฒนา สู่การสร้างสังคมธรรมาธิปไตยได้ ประกอบด้วย การเข้าถึงกฎหมายโดยเสมอภาคและทั่วถึงกัน การใช้บังคับกฎหมายโดยปราศจากดุลพินิจตามอำเภอใจ ความเสมอภาคเท่าเทียมกันภายใต้

กฎหมาย การควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ การพิทักษ์คุ้มครองสิทธิมนุษยชน การระงับกรณีพิพาทโดยกฎหมาย การถูกพิจารณาพิพากษาอย่างเป็นธรรมโดยศาลอิสระ และการเคารพปฏิบัติตามหลักนิติธรรมในระบอบสากลโลก (Bingham, 2011: 37-132) หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญและกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง โดยเคารพหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ หลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอรัฐ หลักการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน หลักไม่มีกฎหมายไม่มีอำนาจ และหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา/ตุลาการ ส่วนในทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็จะต้องยึดถือปฏิบัติตามหลักกฎหมายต้องบังคับใช้เป็นการทั่วไป หลักไม่มีกฎหมายไม่มีโทษ หลักกฎหมายกำหนดโทษทางอาญาต้องไม่มีผลย้อนหลัง หลักสันนิษฐานผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ และหลักไม่ยกเว้นความผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (สุรพล ศรีวิทยา, 2557: 156-165)

ดังนั้นองค์ประกอบหลักนิติธรรมทั้งหมดนั้นอยู่ภายใต้หลักการสูงสุดเดียวกันคือหลักความซื่อตรงเที่ยงธรรมแห่งทศพิธราชธรรมที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการเป็นนักครองที่ดีมีคุณธรรมประใจ นอกนี้ยังเป็นแนวทางให้บุคคลอื่นได้ปฏิบัติตามได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถเป็นแนวทางส่งเสริมให้เกิดความสงบสุขในประเทศได้อย่างยั่งยืน

3. การสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยแนวทางวิถีพุทธในสังคมไทย

การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ จะสามารถเกิดขึ้นได้หากบุคคลในประเทศมีความขัดแย้งทางความคิดเห็น การจะประสานความขัดแย้งจำเป็นจะต้องมีแนวทางในปฏิบัติ หรือกฎหมายที่เป็นธรรม โดยอาศัยหลักนิติธรรมและหลักราชธรรมที่บูรณาการร่วมกันเข้ากับหลักความซื่อตรงเที่ยงธรรมแห่งทศพิธราชธรรม ในการปกครองประเทศดังกล่าวข้างต้น ประเทศไทยก็จะสามารถแสวงหาหลักการและกลไกการปรองดองสมานฉันท์โดยแนวทางวิถีพุทธในสังคมไทยที่จะนำไปสู่การสร้างสังคมธรรมาธิปไตยได้เป็นผลสำเร็จ เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสันติภาพที่มีหลักธรรมแห่งทางสายกลางในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อหยุดยั้งการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางสังคมและสร้างประชาธิปไตยให้กลับคืนมาในสังคมไทยอีกครั้งหนึ่งได้ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีหลักสารณียธรรม 6 คือธรรมอันเป็นที่ตั้งและเป็นเหตุแห่งความระลึกถึงกันและกัน ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคีอันเป็นหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติวิธี 6 ข้อ ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยได้ (กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557: 28) ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่มีความสอดคล้องกับหลักความซื่อตรงเที่ยงธรรมแห่งทศพิธราชธรรม ในการปกครอง

ประเทศที่เกิดขึ้นจากบูรณาการหลักนิติธรรมและหลักราชาธรรมเข้าไว้ด้วยกัน ดังนี้

1. เมตตามโนกรรม เป็นความรู้สึกในจิตใจที่มีแต่ความคิดดี ๆ การมองเห็นในเรื่องดี มีความหวังดี ปราปรณาดี รักและเมตตาต่อกัน คิดในสิ่งที่สร้างสรรค์ มองด้านบวกต่อกัน ไม่มีความอิจฉาริษยา ไม่คิดอคติลำเอียง ก่อความพยายบาท สร้างความโกรธแค้นเคืองกัน ให้โอกาสและให้อภัยต่อกันทุกเรื่องไม่ว่าจะหนักเบาแค่ไหน ความคิดปราปรณาให้ผู้อื่นเป็นสุขและเข้าใจผู้อื่น ไม่เอาความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นใหญ่ มีน้ำใจต่อบุคคลอื่น เมตตามโนกรรมนี้รวมถึงความอดทนอดกลั้นต่อความอาฆาตมาดร้ายบุคคลอื่นที่มีต่อตนเองด้วย

2. เมตตาวจีกรรม เพื่อใช้คำพูดออกมาแต่คำพูดที่ดีงาม ด้วยความรักปราปรณาดี รู้จักพูดให้กำลังใจกันและกัน ในยามที่ต้องพบกับความทุกข์ความผิดหวังหรือความเศร้าหมอง ไม่พูดจาซ้ำเติมกันถากถางในยามที่มีใคร โดยเฉพาะคู่รัก ฝ่ายตรงข้ามต้องหกล้มลง ไม่นินทาว่าร้ายทั้งต่อหน้าและลับหลัง แนะนำในสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ พูดด้วยความจริงใจต่อบุคคลอื่น ไม่พูดส่อเสียดบุคคลอื่นให้เกิดความเจ็บช้ำน้ำใจ ไม่ดูถูกคนที่ด้อยกว่าตนเองและไม่พูดให้คนอื่นเกิดความเข้าใจผิดจนทะเลาะกัน พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างเดียวนั่น

3. เมตตากายกรรม เพื่อทำแต่ในสิ่งที่เป็นความดีต่อกัน ช่วยเหลือส่งเสริมกันด้านกำลังกาย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักสัมาคารวะ ไม่เบียดเบียนรังแกกัน ไม่ทำร้ายให้ได้รับความทุกข์ทรมาน ทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องต่อกัน มีความเสียสละต่อผู้อื่น ช่วยเหลือขวนขวายการทำงานในสิ่งที่ตนเองสามารถกระทำได้ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นทุกเรื่อง รู้จักปกป้องช่วยเหลือบุคคลอื่นเมื่อประสบภัย ดำรงตนอยู่ในศีลธรรม สำรวมระวังในอกุศลกรรมความไม่ดีทางกาย และไม่ใช้กำลังเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อนไม่ว่าด้วยวิธีการใดๆ

4. สาธารณโภคี เพื่อให้รู้จักแบ่งปันผลประโยชน์กันด้วยความยุติธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ช่วยเหลือกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และมีความเสมอภาคต่อกัน เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันอยู่เสมอ รู้จักแบ่งปัน บริจาคช่วยเหลือผู้ยากไร้ผู้ด้อยโอกาสในสังคม เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อความผาสุกของคนหมู่มากในประเทศ

5. สิลสัมมัญญตา เพื่อการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับหรือวินัยต่างๆ อย่างเดียวกันอย่างเคร่งครัด เคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคล ไม่ก้าวร้าวหน้าทิ่มกัน ไม่อ้างอำนาจตนข่มเหงรังแกผู้อื่น ไม่ถืออภิสิทธิ์ใดๆ ทั้งปวง มีความเคารพต่อกฎหมาย ระเบียบวินัย มีความเกรงอกเกรงใจและให้เกียรติต่อกัน ไม่ทำกระทำการล่วงละเมิดสิทธิอันเป็นของผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดๆ ก็ตาม

6. ทฤษฎีสัญญาตา เพื่อให้มีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกัน คิดในสิ่งที่ตรงกัน ปรับมุมมองที่ต่างกลับมาให้ตรงกันด้วยการยอมรับในเหตุผล พุดจาหาข้อสรุปตรงกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วมและสงวนจุดต่างไม่ถือเอาความคิดของตนเป็นใหญ่แต่เพียงฝ่ายเดียว ยอมรับฟังความคิดของผู้อื่นที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองจะทำอะไรก็ควรปรึกษาหารือผู้ที่อยู่ร่วมกันใช้เหตุและผลร่วมกันเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างแท้จริง

นอกจากหลักสาราณียธรรม 6 เป็นแนวทางวิถีพุทธปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของเราทั้งหลายให้เกิดความสามัคคีปรองดองสมานฉันท์ เกิดความรักใคร่กลมเกลียวต่อกัน ยังมีหลักธรรมที่สามารถใช้เป็นแนวทางสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสังคมไทยได้ คือ หลักสังคหัตถุธรรม 4 ประกอบด้วย ทาน (การให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันช่วยเหลือกัน) ปิยวาจา (วาจาอันเป็นที่รัก ดุจดั่งน้ำใจ ซาบซึ้งใจ) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์) สมานัตตตา (การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย) (กรรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557: 26) และหลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา (ความรักปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข) กรุณา (ความสงสาร คิดช่วยพ้นทุกข์) มุทิตา (ความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข) อุเบกขา (ความวางใจเป็นกลางดำรงอยู่ในธรรม) ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักราชธรรมและหลักนิติธรรม เนื่องจากหลักพรหมวิหาร 4 นี้จะช่วยให้มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2548: 124) นอกจากนี้ยังจะต้องมีแนวทางในการปฏิบัติตนทั้งทางกาย ความประพฤติ ทางจิตใจ และ ทางปัญญา เป็นผู้มีสติเป็นเครื่องกำกับตนและมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนด และเป็นผู้รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี (พระอดิศักดิ์ วชิรปญโญ และอดุลย์ ชันทอง, 2558 : 54) ซึ่งหลักการดังกล่าวจะเป็นแนวทางให้เกิดการพัฒนาตนเองที่เหมาะสม เกิดการเปลี่ยนในกระบวนการต่างๆ ทั้งกระบวนการในการพัฒนาทางกาย การพัฒนาทางจิต หรือการพัฒนาปัญญาในแนวทางที่เหมาะสม สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

4. บทสรุป

การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางสังคมที่สืบเนื่องมาเป็นเวลานานในประเทศไทยจนถึงปัจจุบันนั้น มีสาเหตุสำคัญเกิดจากปัญหาคความขัดแย้งทางการเมืองกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่ร่วมมือกันสามฝ่ายคือนักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจการเมือง ซึ่งแก่งแย่งอำนาจและผลประโยชน์โดยใช้ประชาชนเป็นเครื่องมือสนับสนุนแต่ละฝ่าย จนกระทั่งลุกลาม

กลายเป็นความขัดแย้งทางสังคมและความแตกแยกในมวลหมู่ประชาชนที่ยากต่อการเยียวยาแก้ไข เนื่องจากระบบนิติรัฐและหลักนิติธรรม ซึ่งเป็นเสาหลักที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยและการพิทักษ์สิทธิมนุษยชน ได้ถูกทำลายลง ดังนั้น การสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางสังคมดังกล่าวได้ ทุกฝ่ายจะต้องพยายามฟื้นฟูสถาปนาระบบนิติรัฐและหลักนิติธรรมให้ฟื้นกลับคืนขึ้นมาใหม่พร้อมกับระบอบประชาธิปไตยและการพิทักษ์สิทธิมนุษยชนเพื่อให้หลักนิติธรรมได้พิทักษ์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ขัดแย้งกันโดยการปลุกปั่นของนักการเมืองและพรรคการเมืองทุกพรรคที่ทุจริตคอร์รัปชันร่วมกับข้าราชการและนักธุรกิจการเมือง หนทางเดียวที่เหลืออยู่ขณะนี้ คือ นวัตกรรม การสถาปนากลไกสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยแนวทางพุทธวิธีในสังคมไทยบนพื้นฐานของหลักนิติธรรมกับหลักราชธรรมที่บูรณาการร่วมกันเข้ากับหลักความซื่อตรงเที่ยงธรรมแห่งทศพิธราชธรรมในการปกครองประเทศให้กลับคืนสู่การสร้างสังคมธรรมาธิปไตยต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

- กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). **แนวทางการดำเนินงานการสร้างความปลอดภัย
สมานฉันท์ของคนในชาติด้วยมิตศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- จรัญ ภักดีธนากุล. (2556). “หลักนิติธรรมในบริบทของศาลรัฐธรรมนูญ”. ใน **นักกฎหมายกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 13) กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2556). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550** (แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2554). (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สุรพล ศรีวิทยา. (2557). **รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรภาครัฐตามหลักนิติธรรมภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- พระอดิศักดิ์ วชิรปญโญ และอดุลย์ ชันทอง. (2558). คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมเชิงพุทธบูรณาการ. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. 3(1), 53-70.
- Bingham, Tom. (2011). **The Rule of Law**. (2nd ed.) London : Penguin Books.
- Cough, J.W. (1955). **Fundamental Law in English Constitutional History**. London: Oxford University Press.
- Saunders, Cheryl and Hassall, Graham. (1997). **Asia-Pacific Constitutional Yearbook**. Centre for Comparative Constitutional Studies, University of Melbourne.
- Thanin Kraivichien. (2009). **The Rule of Law**. (2nd ed.) Bangkok: Thana Press.